

MASSANELL I MESSALLES, Mar: *Permeabilitat del català nord-occidental a l'estàndard mediàtic i educatiu: el cas de l'Alt Urgell*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2011; «Biblioteca de dialectologia i sociolingüística», 16.

IMMA CREUS

Universitat de Lleida, Laboratori de Fonètica Aplicada Pere Barnils, Departament de Filologia Catalana i Comunicació
 icreus@filcat.udl.cat

De vegades hi ha recerques lingüístiques que, per motius diversos, romanen injustament en un calaix o en el disc dur d'un ordinador durant molts anys. Aquest és el cas de l'obra que ens ocupa, l'origen de la qual ens remunta a l'any 1995 i a un treball de recerca de l'autora, elaborat i presentat a la Universitat de Barcelona, titulat *Aproximació a la morfologia flexiva actual de la Seu d'Urgell i Coll de Nargó*. Amb el títol renovat de *Permeabilitat del català nord-occidental a l'estàndard mediàtic i educatiu: el cas de l'Alt Urgell* el treball es presenta com un estudi de dialectologia generativa, en la seva primera fase, amb l'objectiu de descriure les característiques generals de la cliticització i de la flexió nominal i verbal en un nombre representatiu de varietats del català nord-occidental actual.

La hipòtesi de partida, concretada ja al *pòrtic* i desenvolupada al primer capítol, és que els parlants nord-occidentals aproximen —i tendeixen a substituir— els seus trets morfològics a les formes estàndard del català (modalitat central). La morfologia és, segons l'autora, el nivell on es produeixen el nombre més significatiu de diferències dialectals alhora que és també el referent bàsic de l'estàndard a partir del català central. La pèrdua de trets morfològics pròpiament nord-occidentals en detriment dels adoptats com a característics del català central és presentada des del principi de l'obra com una «problemàtica» dels nord-occidentals, provocada bàsicament per tres factors: *a*) la divisió del català nord-occidental en diversos territoris administratius, *b*) les relacions del nord-occidental amb el català central, i *c*) l'impacte de la normalització lingüística. Aquest procés de substitució, però, es dibuixa com a no uniforme i depenent de variables com ara la localització de la població d'origen del parlant (situació administrativa i legal del català en la zona), les característiques de la població d'origen dels parlants (nuclis grans o petits) i l'edat del parlant.

En el capítol 1 se'ns proporciona també informació detallada sobre la metodologia emprada (principalment un qüestionari i complementàriament un text lliure); la tècnica aplicada (flexió nominal i cliticització: traducció de sintagmes o frases castellans; flexió verbal: compleció d'oracions amb el verb i temps corresponent o traducció del castellà (per a les formes d'imperatiu)); l'àrea geogràfica enquestada en la primera fase de l'estudi (Alt Urgell: la Seu d'Urgell i Coll de Nargó); el procediment seguit en el tractament de les dades (transcripció i constitució de la base de dades), així com l'anàlisi lingüística aplicada en el marc de la dialectologia generativa, de la qual s'introdueixen els principis generals, i les vari-

ables lingüístiques (regles d'assignació de segments morfològics i regles fonològiques generadores de formes fonètiques) i variants (edat dels informants: 15-19, 30-45 i 55-70 anys i nombre d'habitants de la població d'origen) que s'han tingut en compte. D'aquest apartat metodològic en voldriem destacar dos aspectes. D'una banda, el fet que es treballa amb una mostra de sis informants per població, és a dir dos per cada franja d'edat, la qual cosa fa que, certament, com reconeix l'autora «les conclusions s'hauran de prendre amb la precaució que cal» (p. 76). D'altra banda, l'opció de regularitzar fonèticament certs segments vocàlics. És cert que de vegades costa de precisar d'oïda la naturalesa d'un so («Quan la /e, ε/ inicial no canviava de timbre, no hi havia problemes d'identificació. [...] En canvi, quan aquest so inicial es mudava, costava de precisar si la realització era més propera a [a] o [ə].» (p. 59)); tanmateix, creiem que és especialment rellevant la precisió articulatòria si després s'estableixen regles fonològiques generadores de formes fonètiques i si, a més a més, s'associa la transcripció d'una vocal neutra —entre d'altres variables— a una major aproximació a l'estàndard (central), segons les dades productives obtingudes —i transcrites— dels parlants enquestats.

El capítol que segueix a aquesta completa introducció, és a dir el segon, es pot considerar en certa forma una transició cap als capítols posteriors, que és on es presenta l'anàlisi detallada de les formes recollides. De fet, se'ns hi amplia la informació relativa a la recollida de materials, als informants (en forma de fitxes) o a les poblacions seleccionades. Possiblement el més rellevant d'aquest capítol 2 és la reformulació de les hipòtesis de treball de manera que queden establertes en tres punts: 1) la població de la Seu mostrarà un distanciament respecte de la parla de les comarques nord-occidentals veïnes i s'atansarà cap a les formes més properes al català central; 2) els joves de Coll de Nargó es diferenciaran dels usos lingüístics de la resta del poble; 3) la població adulta i gran de Coll de Nargó serà possiblement la que mostrarà més conservadorisme lingüístic (p. 89). El gruix de les dades no es troba, però, com dèiem, fins al capítol 3 en què es presenta l'anàlisi relativa a la flexió nominal; al 4 es fa la corresponent a la cliticització i el 5 es dedica a la flexió verbal.

En aquests tres capítols que acabem d'esmentar se segueix un esquema similar. Primerament, s'estableix «el punt de partida» pel que fa al component que s'hi tracta, s'hi desenvolupa el cos teòric necessari per a l'anàlisi de les formes flexives des de l'òptica de la dialectologia generativa —en el capítol de la flexió nominal se'ns parla també de la contribució de la fonologia no lineal— i, tot seguit, s'anàlitzten les dades recollides a l'Alt Urgell. En aquesta anàlisi, a més de proposar les corresponents regles morfològiques i regles fonològiques generadores de formes fonètiques a partir de les respostes dels dotze informants, es fa una comparació d'aquestes amb el català central i, finalment, es proposa un altre estudi contrastiu que determina les diferències entre els enquestats alhora que estableix els sistemes flexius obtinguts. Es clou cadascun dels capítols amb unes conclusions que ajuden a clarificar la informació abundant de cada apartat. En l'últim capítol, de fet en format d'apèndix, es pot consultar la transcripció de les dades de cada informant.

No hi ha dubte que la manera com es presenten les dades de treball de camp acostuma a ser una de les decisions més difícils —i sovint també més arriscades— que ha de prendre l'investigador. Tal com hem esmentat, ens adonem que Massanell anteposa a l'anàlisi concreta del seu corpus una descripció força detallada, tant d'aspectes teòrics relacionats amb la morfologia flexiva (nominal i verbal) i a la cliticització com de propostes de segmentació morfològica, bàsicament a partir dels treballs de Mascaró i Viaplana —se sol decantar per les d'aquest últim, potser pel mestratge rebut— i, més puntualment, de Lloret & Viaplana o Wheeler. Aquesta opció, a parer nostre, pot tenir una doble repercussió en la lectura de l'obra. D'una banda, sobretot per al lector que no està introduït en el tipus d'anàlisi que es proposa, i potser també poc en la recerca en morfologia, la informació que presenta l'autora és molt valuosa i un exemple de claredat expositiva. D'altra banda, però, l'objecció per a un lector més instruït en el tema és que pot considerar sobrerona bona part d'aquesta informació. En aquests casos, segurament la solució passa per obviar-la i anar directament a l'anàlisi de les dades. De totes maneres, sí que creiem que s'hauria pogut simplificar, si no eliminar, la comparativa de les dades nord-occidentals obtingudes amb les del català central, sobretot perquè no és la prioritat de l'anàlisi i perquè ja s'ha donat prou informació morfològica anteriorment sobre aquesta darrera varietat. Sigui com sigui, probablement la manera de presentar les dades és una mostra del trajecte que va haver de traçar l'autora en el seu treball de recerca (predoctoral) originari —treballs que sempre constitueixen un primer estadi d'aprenentatge en el camí de la recerca—, però circumstància que, en qualsevol cas, creiem que no és cap factor determinant a l'hora de valorar-ne els resultats obtinguts.

Si ens fixem justament en això, en els resultats, també la valoració que se'n pot fer és doble. Així, si per una banda s'obtenen dades interpretables formalment amb l'assignació de determinades regles morfològiques i fonològiques, per l'altra, s'arriba a unes conclusions generals amb l'objectiu de validar les hipòtesis que prèviament s'havien plantejat i a les quals ja ens hem referit. No és aquest el mitjà per detenir-nos en l'anàlisi de les primeres, però sí que és interessant destacar, per exemple, l'establiment de cinc sistemes implicats en la cliticització en les varietats de parla estudiades o la distribució de segments morfològics que afecten sobretot els morfs de mode-temps. Pel que fa a les conclusions generals, que es presenten en el capítol 6, es confirmarien les tres hipòtesis apuntades, de manera que, segons l'autora, es pot afirmar que a la Seu d'Urgell en totes les franges d'edat —especialment en els informants més joves, que usen exclusivament formes modernes— s'observa un predomini de les variants innovadores, que alhora coincideixen amb les del català central. En canvi, a Coll de Nargó la situació és diferent en el sentit que, mentre que la població adulta i gran es manté majoritàriament fidel a l'ús de formes tradicionals nord-occidentals, els joves usen formes més innovadores, que coincideixen amb les emprades pels parlants de la Seu d'Urgell. Per a Massanell, també hi ha l'evidència que «la diferència entre la parla actual i la parla d'inici de segle és molt més gran a la Seu d'Urgell que a Coll de

Nargó, de la mateixa manera que les transformacions d'un municipi i de l'altre han operat a una escala molt diferent.» (p. 372). De totes maneres, també s'ha de tenir en compte la impossibilitat de neutralitzar comportaments individuals en relació amb algunes variables, cosa que la mateixa autora admet, i que són un símptoma evident de la necessitat d'ampliar la mostra d'informants per assolir conclusions més sòlides.

En el colofó de la cloenda, sota l'epígraf de «perspectives», hi llegim: «creiem que queda justificada, doncs, l'oportunitat de tirar endavant el projecte global d'estudi del nord-occidental» (p. 374). Efectivament, la trajectòria investigadora de Mar Massanell ha confirmat aquestes expectatives i ha materialitzat el projecte del qual se'ns informa a les primeres pàgines de l'obra que ens ocupa en una nova publicació: «*Fewe temps que no diva tants verbs!*» *Manteniment i transformació de paradigmes verbals en el català nord-occidental del tombant de segle* (2012). Esperem, també, que en treballs futurs s'assoleixi la pretensió de l'autora en el sentit que

[...] aquest estudi pretén obrir camí per a una investigació posterior de caire sociolingüístic, que es plantegi el per què [sic] de la distribució no unitària de certs trets i que permeti d'afinar-ne la descripció gràcies a la recollida selectiva de dades sobre aquelles característiques que s'hagin revelat com a més importants en la diferenciació. (p. 21)

MASSANELL I MESSALLES, Mar: «*Fewe temps que no diva tants verbs!*» *Manteniment i transformació de paradigmes verbals en el català nord-occidental del tombant de segle*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2012; «Textos i Estudis de Cultura Catalana», 176.

IMMA CREUS

Universitat de Lleida, Laboratori de Fonètica Aplicada Pere Barnils, Departament de Filologia Catalana i Comunicació
icreus@filcat.udl.cat

Aquesta obra és una de les tres parts —la tercera— en què l'autora va estructurar la seva tesi doctoral, titulada *La progressió d'isoglosses d'est a oest en el català del Principat: sis estudis de cas*, sota la direcció del Dr. Joan Veny i el tutoratge de la Dra. Mila Segarra, i presentada a la Universitat Autònoma de Barcelona l'any 2009. En concret, es tracta d'un estudi geolingüístic que pretén validar la hipòtesi principal que el català nord-occidental es veu sotmès a un procés d'orientalització en graus diferents, segons tot un seguit de circumstàncies i variables que s'analitzen de forma rigorosa.

En el primer capítol, precedit d'una presentació del volum i d'unes generoses pàgines dedicades als agraïments, el lector ja troba una mostra del que esde-